

Jarosław Matysiak
(Poznań)

Materiały Elżbiety Kędelskiej (1949–2014)
P. III-180

Elżbieta Maria Kędelska urodziła się 16 marca 1949 r. w Poznaniu w rodzinie urzędniczej z ojca Józefa Dylińskiego i matki Janiny z domu Nagrabska. Po ukończeniu Szkoły Podstawowej nr 33 kontynuowała naukę w VIII LO Liceum Ogólnokształcącym im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, gdzie w maju 1967 r. zdała maturę. W tym samym roku, w październiku rozpoczęła studia polonistyczne na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, które ukończyła z wyróżnieniem w maju 1972 r., uzyskując stopień magistra filologii polskiej na podstawie pracy napisanej pod kierunkiem prof. Władysława Kuraszewicza pt. *Czasowniki w „Mercuriuszu Polskim z 1661 r.” w ujęciu statystycznym*.

W styczniu 1973 r. rozpoczęła pracę na stanowisku asystenta w poznańskiej Pracowni Bohemistycznej Zakładu (od 1977 r. Instytutu) Słowianoznawstwa PAN w Warszawie. Zadanie, które jej powierzono, wiązało się z przygotowaniem do pełnej edycji obszernego łacińsko-polskiego słownika Bartłomieja z Bydgoszczy, na podstawie dwóch rękopisów z lat 1532 i 1544, i innych jego manuskryptów. Jednocześnie uzupełniała swoje wykształcenie polonistyczne studiami z zakresu bohemistyki (nauka języka czeskiego, studiowanie staroczeskiej literatury, wyjazdy naukowe do Czech – 1976, 1980), co w późniejszym okresie zaowocowało wieloma publikacjami na temat XVI-wiecznych słowników m.in. łacińsko-polskich i łacińsko-czeskich. Od roku 1981 r. pracowała na stanowisku dokumentalisty.

W grudniu 1984 r. obroniła w Instytucie Słowianoznawstwa PAN rozprawę doktorską napisaną pod kierunkiem doc. dr Ireny Kwileckiej pt. *Łacińsko-polskie słowniki drukowane pierwszej połowy XVI wieku i ich stosunek do źródeł czeskich* (1986).

W 1985 r. została powołana na stanowisko adiunkta w Instytucie Słowianoznawstwa PAN.

W 1996 r. uzyskała w Instytucie Słowianoznawstwa PAN (w 1992 r. Instytut Słowianoznawstwa PAN został przemianowany w Instytut Słowianoznawstwa PAN) stopień naukowy doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa słowiańskiego na podstawie książki pt. *Studia nad łacińsko-polską leksykografią drugiej połowy XVI wieku* (Warszawa 1985).

W 1996 r. Elżbieta Kędelska objęła kierownictwo Pracowni Języków Zachodniosłowiańskich (przemianowanej w 1988 r. z Pracowni Bohemistycznej) Instytutu Słowianoznawstwa PAN. Po likwidacji Pracowni w 2005 r. w dalszym ciągu nadzorowała prace nad słownikiem Bartłomieja z Bydgoszczy. W 2009 r. przeszła na emeryturę i – zachowując pół etatu – nadal intensywnie pracowała nad przygotowaniem do druku dzieła tego słownikarza. W 2010 r. objęła stanowisko profesora nadzwyczajnego Instytutu Słowianoznawstwa PAN. Z chwilą

przyznania w 2012 r. grantu przez Narodowy Program Rozwoju Humanistyki (NPRH) na ukończenie tematu słownika Bartłomieja z Bydgoszczy – wersja polsko-łacińska, zostaje kierownikiem tego projektu aż do śmierci.

Zainteresowania naukowe Elżbiety Kędelskiej koncentrowały się wokół językoznawstwa polskiego i słowiańskiego: głównie historia łacińsko-polskiej i łacińsko-czeskiej leksykografii, komparatystyka leksykograficzna oraz – co się z tym wiąże – zagadnienia XVI-wiecznej leksyki polskiej.

Do najważniejszych jej prac należą dwie książki i pięć tomów *Słownika Bartłomieja z Bydgoszczy, wersja polsko-łacińska* (współautorki: I. Kwilecka i A. Łuczak, t. 1–5, 1999–2012). Jej pierwsza książka *Łacińsko-polskie słowniki drukowane pierwszej połowy XVI wieku i ich stosunek do źródeł czeskich* wniosła wiele ważnych – dla związków leksykografii łacińsko-polskiej i łacińsko-czeskiej – ustaleń.

Druga, wspomniana wcześniej książka *Studia nad łacińsko-polską leksykografią drugiej połowy XVI wieku* jest kontynuacją pierwszej rozprawy. Autorka szeroko przedstawiła rozwój słownictwa w dobie humanizmu i reformacji na tle leksykografii europejskiej, zwłaszcza czeskiej. Omówiła najważniejsze słowniki łacińsko-polskie i łacińsko-czeskie (oraz ich wzorce), które odegrały istotną rolę w kształtowaniu się polszczyzny tego okresu.

W artykułach przedstawiła bogaty zbiór słownictwa polskiego zawarty w XVI-wiecznych słownikach. Nawiązywała do zagadnień poruszanych już w swoich książkach i słowniku Bartłomieja, uzupełniając wiedzę o samych słownikach i występujących w nich leksemach i połączeniach leksykalnych.

Oprócz prac poświęconych warsztatowi pisarskiemu Bartłomieja Elżbieta Kędelska pisała też artykuły o nowej edycji tego słownika, o terminologii medycznej w słowniku Bartłomieja i o przydatności łacińsko-polskich wokabularzy do badań językoznawczych. Omawiała bohemizmy, rutenizmy i osobliwości leksykalne w słowniku Mikołaja Volckmara z 1596 r., *Bohemizmy i rutenizmy w słowniku Mikołaja Volckmara z 1596 r.* (1993). Na marginesie bohemizmów wracała do leksykonów Mączyńskiego (1564) i Artomiusza (1591). *Osobliwe zapisy wygłosowego -ř w Leksykonie z 1564 r. (na marginesie kwestii bohemizmów J. Mączyńskiego)* (1993). Zajmowała się także problemami translacyjnymi z zakresu bibliistyki (z I. Kwilecką, *Profesor Mojżesz Altbauer jako badacz słowiańskich przekładów Biblii*, 1995). Omówiła nazewnictwo (realia i języki) słowiańskie w obszernym artykule pt. *Początki slawistyki XVI w. – „Mithridates” Gesnera i jego polskie źródło* (1998), w którym dowodzi, że jedynym źródłem dla Mitrydatesa Gesnera (1555) i wcześniejszej o siedem lat pracy Bibliandra (*De ratione communi omnium linguarum...*, 1548) był *Tractatus de duabus Sarmatiis*, 1517 Macieja z Miechowa. Śledziła losy różnych edycji słowniczków Mymera i Murmeliusza *Nieznane edycje słowników: Mymera z 1530 r. i Murmeliusza z 1526 r.* (2001).

Ostatnim artykułem napisanym przez Elżbietę Kędelską (przy współudziale L. A. Jankowiak) była obszerna praca pt. *Adama Stanisława Krasińskiego zapomniany „Słownik synonimów polskich” i jego poprzednicy* (2012). Omówiono w niej początki leksykografii synonimicznej na tle m.in. leksykografii europejskiej oraz zawartość pierwszego, słowiańskiego słownika synonimów. Łącznie była autorką ponad 40 publikacji naukowych, w tym 8 recenzji.

Od 1987 r. działała w pracach Komisji Slawistycznej przy Oddziale PAN w Poznaniu, pełniąc w początkowych latach funkcję sekretarza (do 1990 r.) Od 1996 r. była

członkiem Rady Naukowej Instytutu Sławistyki PAN. Ponadto współpracowała z Wydawnictwem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (PTPN), wykonując dla tego Towarzystwa szereg prac redakcyjnych i korektorskich oraz pisząc wewnętrzne, niepublikowane recenzje wydawnicze.

W 2004 r., w ramach obchodów pięćdziesięciolecia sławistyki w Polskiej Akademii Nauk, Elżbieta Kędeńska została odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi i uhonorowana Medalem Pamiątkowym.

W 1972 r. wyszła za mąż za Mieczysława Kędeńskiego. Małżeństwo miało córkę Annę i 3 synów Jana, Macieja i Krzysztofa.

Zmarła 10 listopada 2014 r. i pochowana została 17 listopada na poznańskim Cmentarzu Komunalnym nr 2 na Junikowie (pole:15 kwatera: D rząd: 4 miejsce: 46).

Materiały Elżbiety Kędeńskiej zostały przekazane przez Instytut Sławistyki PAN w 2019 r. do PAN Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu (ks. nab. „B” 446). Spuścizna została uporządkowana i zinwentaryzowana przez Jarosława Matysiaka w 2019 r. Zawiera materiały z lat 1973–2012. Została podzielona na 2 zasadnicze grupy zgodnie z metodami porządkowania przyjętymi w Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie.

W pierwszej grupie zgromadzono materiały warsztatowe i działalności naukowej. W drugiej grupie znajdują się życiorysy i spisy prac, dokumentacja dotycząca przewodu doktorskiego i habilitacji, nieliczna korespondencja wpływająca oraz nadbitka pracy Elżbiety Kędeńskiej i nadbitki prac osób obcych z dedykacjami dla autorki spuścizny.

Po uporządkowaniu i zinwentaryzowaniu zespół Elżbiety Kędeńskiej obejmuje 0,05 mb. akt. W PAN Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu nadano spuściznie sygnaturę P. III-180. Inwentarz liczy 7 jednostek. Dołączono do niego 1 aneks.

Źródła i bibliografia

1. PAN Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu – Materiały Elżbiety Kędeńskiej, sygn. P. III-180, j. a. 3, 4.
2. Łuczak Arleta, *Śp. Profesor Elżbieta Kędeńska (16.03.1949–10.11.2014)* „Slavia Occidentalis”, t. 73, z. 1, 2016, s. 238–242.

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	pozycja inwentarza
I. Materiały warsztatowe, działalności naukowej	1–2
II. Materiały biograficzne, korespondencja wpływająca, nadbitka pracy autorki spuścizny, nadbitki prac osób obcych	3–7
Aneksy	1

I. MATERIAŁY WARSZTATOWE, DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ

1. Bartłomiej z Bydgoszczy

Notatki, zapiski, uwagi

1986–2006 i b. d., rkp., l. i sz., k. 66

2. Polska Akademia Nauk, Instytut Słowianoznawstwa, Pracownia Bohemistyczna
Notatki dotyczące m. in. spraw organizacyjnych Pracowni, zapiski, uwagi
1973–1990 i b. d., rkp., l. i sz., k. 74

II. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE, KORESPONDENCJA WPLYWAJĄCA, NADBITKA PRACY AUTORKI SPUŚCIZNY, NADBITKI PRAC OSÓB OBCYCH

3. Życiorysy, wykaz i spisy publikacji, korespondencja
1984–2005, rkp., masz., l., k. 13
4. Doktorat, habilitacja
Autoreferat, ocena i recenzja pracy doktorskiej, korespondencja
1979–1994, rkp., masz., kkp., l., k. 14
5. Kwileccy Irena i Andrzej
Oddział Poznański PAN i Komisja Słowistyczna PAN
Peplowski Franciszek
Taborska Hanna
Waniakowa Jadwiga
Korespondencja wpływająca
1999–2008, rkp., druk., l., k. 15
6. *Nowo odkryta edycja dykcjonarza Franciszka Mymera z pierwszej połowy XVI wieku w zbiorach Biblioteki Narodowej*
Nadbitka z „Roczników Bibliotecznych”, R. 53, 2009, s. 81–102
2009, druk., sz., k. 11
7. Prace osób obcych K–W
Nadbitki
1986–2012, sz., k. 31, zob. aneks 1

ANEKS 1

J. 7. Prace osób obcych K–W

- 1) Kwilecka Irena, *Średniowieczna biblia czeska a staropolskie przekłady biblijne (zarys problematyki badawczej)*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Linguistica”, t. 23, 1990, s. 73–82
- 2) Skoczylas-Stawska Honorata, *Ze skarbony frazeologii gwarowej i historycznej. Refleksje i wspomnienia*, [W:] *Mundus Verbi in honorem Sophiae Cygal-Krupa*, pod red. M. Pachowicz i K. Choińskiej, Tarnów 2012, s. 396–401
- 3) Szydłowska-Cegłowa Barbara, *O czasie i miejscu utworzenia neologizmu „radziecki” sowiecki*, „Slavia Occidentalis”, t. 55, 1998, s. 121–131
- 4) Wydra Wiesław, *Do dziejów „Bogurodzicy”*, „Slavia Occidentalis”, t. 43, 1986, s. 202–208
- 5) Tegoż, *Dwie nie znane staropolskie pieśni religijne*, „Studia Polonistyczne”, 1994, vol. 20, s. 169–188